

शब्दरूपाणि

मनस्

विभक्तिः एकवचनम् द्विवचनम् बहुवचनम्

प्रथमा मनः मनसी मनांसि

द्वितीया मनः मनसी मनांसि

तृतीया मनसा मनोभ्याम् मनोभिः

चतुर्थी मनस्ये मनोभ्याम् मनोभ्यः

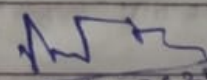
पञ्चमी मनस्यः मनोभ्याम् मनोभ्यः

षष्ठी मनस्यः मनसोः मनसाम्

सप्तमी मनसि मनसोः मनासु / मनस्यु

सम्बोधन मनः ! मनसी ! मनांसि !

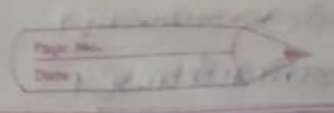
इसी प्रकार वचस्, रहस्, नभस्, वचस्, सरस्, तेजस्, वयस्, पयस् आदि शब्दों के रूप बनेंगे ।

29-10-2020

डॉ० निर्मल कुमार झा, (सं प्राचार्य)
रा० उ० सं० महावि० सुखसेना, पूर्णियाँ

संस्कृत सामान्यम् ।
आनेवार्थपत्रम् ।

उपशास्त्री ।
शब्दसूचि ।

पति (इकारान्त पुल्लिङ्ग)

विभक्तिः एकवचनम् द्विवचनम् बहुवचनम्

प्रथमा पतिः पती पतयः

द्वितीया पतिम् " पतीन्

तृतीया पत्या पतिभ्याम् पतिभ्यः

चतुर्थी पत्यै " पतिभ्यः

पञ्चमी पत्युः " "

षष्ठी " पत्योः पतीनाम्

सप्तमी पत्यौ " पतिषु

सम्बोधन हे पते ! हे पती ! हे पतयः !

यदि किसी सामान्यिक पद के अन्त में पति शब्द जुड़ा हो जैसे मूपति, नरपति, राष्ट्रपति, क्षेत्रपति आदि तो ऐसे शब्दों के रूप मुनि शब्द के अनुसार बनेंगे ।

29-10-2020

डॉ० निर्मल कुमार झा (सं. प्राचार्य)
रा० 30 सै. महावि० सुखसेना, पूर्णियाँ

प्रश्नः → प्रदत्ते श्लोके छन्दासङ्कारनिर्णयं कुरुत ।

“ निषिद्धैरप्येभिर्लुलितमकरन्दो मद्युकरैः ;
करैरिन्दोरन्तश्चुरित इव संमिन्नमुकुलः ।
विचितां सिद्धिं नो नयनयुग्मगमस्य सदसः
प्रकीर्णः पुष्पाणां हरिचरणयोरञ्जलिरयम् ॥ ”
मृदनाशयण / वैणीसंहार - 1/1

उत्तरम् → यगणादिनिर्णयः →

नि षि द्धै र प्ये भि र् लु लित म कर न्दो म द्यु करैः ; ,

1 5 5 5 5 5 1 1 1 1 5 5 1 1 1 5
यगण , मगण , नगण , सगण , मगण , लं, गुं

पद्यस्य प्रत्येके चरणे सप्तदशाक्षराः

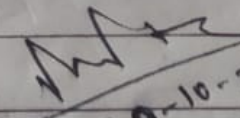
सन्ति । यगणादिनिर्णयं कृत्वा अस्मिन् पद्ये अत्यधिक

छन्दस्य भेदः शिखरिणी छन्दः अस्ति ।

तत्प्रमाणमस्ति → “ रथै रुद्रैश्चिदन्ता यमनसमन्ताः शिखरिणी”

उत्प्रेक्षासङ्कारः → “ सम्भावनमथोत्प्रेक्षा । ”

अन्तश्चुरित इव पदद्वे सम्भावनं प्रकटयतः ।

28-10-2020

डॉ. निर्मलकुमार झा (सं. प्राचार्यः)
शं. उ० सं० महावि० सुखसेना, पूर्णिया ।